

ČOVJEKOVA PRAVA I POMIRENJE

Apel Biskupske sinode 1974. o čovjekovim pravima i o pomirenju kao elementu današnje vjerodostojnosti Crkve

Dr Niko KLIČAN

Motivaciju za ovaj apel Sveti Otac nalazi u dvjema za Crkvu veoma značajnim godišnjicama koje su pale nakon sinode 1971. To je deseta godišnjica enciklike »Pacem in terris« pape Ivana XXIII. (11. IV. 1963) i dvadeset i peta godišnjica »Opće povelje o čovjekovim pravima« usvojene na generalnoj skupštini Ujedinjenih Naroda dne 10. prosinca 1948. »Jedan i drugi dokument dozivaju nam u pamet, kaže Pavao VI, da ljudsko dostojanstvo zahtijeva obranu i promicanje čovjekovih prava.«

Poslanje Crkve i zauzimanje za opće dobro u tijesnoj su međusobnoj povezanosti, što je postalo očito na ovoj sinodi na temelju pastoralnih iskustava sveopće Crkve, pogotovo iz onih krajeva svijeta gdje sama Crkva dijeli patnju narodâ čija su osnovna prava izrugivana i povrijeđena.

Razmišljajući o tim iskustvima u svjetlu Evandjelja Sveti Otac u jedinstvu sa sinodalnim ocima upravlja apel o pravima čovjeka i o pomirenju da bi dao nadu onima koji trpe nasilje na svojim pravima. Papa u jedinstvu sa sinodalnim ocima poziva sve vjernike i sve ljude na djelovanje, da bi osnovna ljudska prava bila ostvarivana. To nije poziv na razmišljanje i meditiranje, već je to poziv na djelovanje.

Evo 26 godina nakon proglašenja »Opće povelje o čovjekovim pravima« u Ujedinjenim Narodima može nam se pričiniti da je Crkva opet u zakašnjenju, kako smo se navikli proglasiti zakašnjelima sve crkvene intervente u pitanju pravde u svijetu. Međutim »Opća povelja o čovjekovim pravima« ne upozorava tako izričito na ljudska prava, kako to čini apel sinode. Tada, neposredno nakon rata, kada je stvorena »Opća povelja o čovjekovim pravima«, možda se previše optimistički vjerovalo da će konac rata automatski donijeti rješenje svih problema.¹ Ali danas, trideset godina nakon rata, mi opet strepimo za budućnost čovječanstva i možda teže nego ikada ranije. Možda i nije na mjestu jedna stravična vizija budućnosti, ali Papa je inspiriran zbivanjima u sadašnjem, ovom našem realnom, suvremenom svijetu. Crkva je za brinuta za daljnji razvitak čovječanstva i za ostvarenje čovjekovih pra-

¹ Vidi: P. Henry de RIEDMATTEN, »A chi la responsabilità di agire?«, u »L'Osservatore Romano«, 8. XI 1974, p. 5.

va, jer se ona izruguju i onemogućuju u mnogim sistemima suvremenog svijeta.

Smisao apela

Naviještanje Radosne vijesti Krista Isusa upravljeno je svakom čovjeku. Ono se odnosi na svakog čovjeka, jer je Isus htio među svojim sljedbenicima vidjeti i ljude izvan granica palestinskog ambijenta i jer je htio, po poslanju koje je povjerio apostolima, sabrati u Bogu čitavo čovječanstvo. Radosna vijest se odnosi na čitava čovjeka, jer ako on svojski prihvaća upravljenu mu poruku, ona će mu preobraziti život i orijentirati ga čitava prema ostvarenju velike zapovijedi ljubavi Boga i bližnjega. Dotičući ga u bitnosti, dotiče ga u svim dimenzijama bića i aktivnosti, bilo onih kolektivnih (političkih, društvenih i kulturnih), bilo individualnih, bilo obiteljskih.

Dostojanstvo čovjeka i njegova prava jesu zajedničko dobro svih ljudi, pa zato u njima i nalazimo najpotpuniji izraz Evanđelja. U Evanđelju nalazimo i najhitniji motiv da se zauzmemo za obranu čovjekova dostojanstva i za promicanje njegovih prava. A naša zauzetost za čovjeka mora biti plod slušanja Božje riječi, ili mora nastati od vrednovanja stvarnosti u svjetlu Božje riječi; da to zbiljski bude evandeosko nadahnuće. Evanđelje ne samo da nas ne oslobađa obveze da se borimo za osnovna čovjekova prava, nego nas na to obvezuje i to od nas neprestano zahtijeva. Moramo biti ljudi koji putuju s ostalim ljudima, s njima misle i rade, s njima koriste sve raspoložive mogućnosti u skladu s ljudskom naravi. Moramo biti ljudi koji zajedno s drugima izgrađuju zajednički život. Svjetlo Božje riječi pomoći će nam da shvatimo stvarnost s većom sigurnosti i omogućit će nam da obogatimo ljudsko razmišljanje i djelovanje. U dijalogu sa svima trudit ćemo se da analiziramo konkretne probleme sa svim raspoloživim sredstvima, da bismo mogli što uspješnije izgrađivati zajedničko dobro: ostvarenje čovjekova dostojanstva i njegovih prava.

Koja su to osnovna prava čovjeka?

1. *Pravo na život.* To je osnovno i neotuđivo pravo svakog čovjeka. Međutim ono je danas izvrgnuto na razne načine i u mnogim oblicima brutalnim povredama i oskrvućima. To su: kontracepcija, sterilizacija, pobačaj, eutanazija, veoma raširena praksa mučenja, nasilja na nevini, bič rata, masovno uništavanje etničkih i vjerskih skupina (genocidi), masovne agitacije protiv prava na život. Među ta teška iskustva povrede i oskrvuća osnovnih ljudskih prava sinoda ubraja i trku u naoružavanju koja se danas pretvorila u skupu pomahnitalost za čitav svijet. Osim što bi umjesto toga te zemlje mogle proizvesti hranu i riješiti problem gladi, one proizvode na taj način sredstva koja su sposobna za još teža uništavanja života.

2. *Pravo na hranu.* Ono je tijesno povezano s pravom na život. Milijunima ljudi danas prijeti smrt od gladi. Pravo na dovoljnu ishranu svakog čovjeka zahtijeva kao protustavku djelotvornost svih naroda u solidarnosti da se to osnovno pravo svakog čovjeka zbilja i ostvari.

Izgovor nedostatkom sredstava da bi se prehranio sve veći broj ljudi na zemlji nema ozbiljna temelja. To su samo izgovori, i to prilično prozirni i neljudski, kojima se želi opravdati vlastita nepokretljivost i neosjetljivost za braću u nevolji. Sinoda zato poziva i vlade svih zemalja na obraćenje svog stava prema žrtvama gladi i traži od njih da usvoje zahtjeve pravde i da brzo nađu sredstva da nahrane one koji gladuju. Značajno je i to, što je apel sinode bio u istom vremenu kada se u Rimu održavala Svjetska konferencija Ujedinjenih Naroda o hrani (FAO) od 5. do 16. studenog 1974. godine. Delegati država članica Ujedinjenih Naroda upravo su tada raspravljali o svojim dužnostima da sve zemlje zajednički moraju rješavati problem hrane u svijetu. Ako Svjetska konferencija nije uspjela u vladama svih članica probuditi odgovornost za to osnovno ljudsko pravo, onda je sama Konferencija bila samo jedan promašaj koja čovječanstvu nije donijela ništa drugo osim razočaranja.

3. *Društveno-ekonomska prava.* Pomirenje zahtijeva pravdu. Goleme nejednakosti obzirom na vlast i bogatstvo postoje po cijelom svijetu i one su velika zapreka pomirenju. Ekonomska moć se zgusnula u rukama malog broja država ili višenarodnih skupina. Nerazmjeri u međunarodnim trgovačkim odnosima, nejednakosti u cijenama po kojima industrijalizirane i neindustrijalizirane zemlje izmjenjuju svoje proizvode, nemoć da se postigne ekonomski rast i pravedna razdioba dobara u državnim i međudržavnim granicama, nezaposlenost, diskriminacija u zapošljavanju, različite razine u trošenju bogatstva. Sve su to stvari koje je nužno reformirati, ako hoćemo da pomirenje uopće postane moguće.

4. *Politička i kulturalna prava.* Pomirenje u jednom društvu moguće je samo tako, ako svaki čovjek može stvarno sudjelovati u određivanju svog odredišta. Čovjeku mora biti omogućeno da sam u slobodi bude graditelj svoje osobnosti, a da ne bude proizvod stranih mu sila. Radi toga svakom članu društva mora biti omogućeno sudjelovanje u političkom životu slobodno i odgovorno. S tim osnovnim pravom usko su povezana i druga: slobodan pristup informacijama, sloboda govora i tiska, sloboda na različito mišljenje. Čovjek ima pravo da bude odgajan i da određuje odgojne kriterije za svoju djecu. Nitko ne smije živjeti u strahu da bi mogao biti uhićen, mučen i zatvaran iz političkih i ideoloških motiva. Svakom članu društva, pa i useljenicima, moraju biti zakonom zaštićena osobna, društvena, kulturalna i politička prava. Zato se osuđuje svako ograničavanje iz rasnih motiva. Papa i sinodalni oci pozivaju sve narode na pomirenje: da izbjegavaju progonstva i nasilje, a da zatvorenike i političke prognanike amnestiraju po milosrđu i pravičnosti.

5. *Pravo na religioznu slobodu.* Ona je danas nijekana ili ograničavana u nekim političkim sistemima koji prave smetnje kultu, te religioznom i društvenom djelovanju religioznih zajednica. Pozivaju se sve vlade, da priznaju svima pravo na religioznu slobodu i da im to pravo stvarno i osiguraju odstranjajući svaki oblik diskriminacije. Svačije uvjerenje mora biti poštivano i zaštićeno, a vjernici ne smiju biti tretirani kao građani drugog reda.

Iako prava čovjeka imaju svoj izvor u kršćanskoj misli o naravnom pravu, ipak je čudno, ali istinito, da je Katolička crkva kroz 150 godina imala rezerviran, ako ne i negativan, stav prema osnovnim čovjekovim pravima.²

Papa Pijo VI (1775—1799) osudio je Deklaraciju o ljudskim pravi ma proglašenu 27. kolovoza 1789. u Francuskoj Narodnoj skupštini (*Déclaration des »droits de l'homme et du citoyen«*). To je učinio najprije modo interno u jednom nagovoru pred kardinalskim konzistorijem, a onda i javno: prvi put u jednom breve-u od 10. ožujka 1791. koji je bio upravljen protiv Ekspozicije principa o građanskom ustrojstvu klera u Francuskoj, a malo kasnije, 13. travnja 1791. u breve-u »*Caritas*« izričito se osvrće na Deklaraciju o ljudskim pravima Francuske Narodne skupštine. Formulacije ljudskih prava o slobodi vjere, slobodi tiska i o jednakosti svih ljudi proglašene su suprotnim osnovnim zakonima Crkve. Pijo VI se bojao da će Deklaracija o slobodi i jednakosti biti iskorištena protiv Katoličke crkve. Tek 150 godina kasnije crkveno učiteljstvo će zauzeti pozitivan stav prema Deklaraciji ljudskih prava, a prigovori Pija VI bit će odbačeni kao teološki neodrživi.

Ali i nakon Pija VI bilo je negativnih stavova Crkve prema deklaracijama ljudskih prava. *Grgur XVI* (1831—1846) u enciklici »*Mirari vos arbitramur*«, 15. kolovoza 1832. odbacio je ideje francuskog teologa *Felicité de Lamennaisa* o apsolutnoj slobodi savjesti i tiska ili o pobuni podložnika protiv suverena. Jer pobuna podložnika protiv suverena za *Grgura XVI* jednaka je pobuni protiv Boga. U enciklici »*Singulari nos*«, 24. lipnja 1834. *Grgur XVI* je opet odbacio slobodarsko-demokratske ideje.

Njegov nasljednik *Pijo IX* (1846—1878) u enciklici »*Quanta cura*«, 8. prosinca 1846. i u poznatom »*Syllabusu*« od istoga datuma odbacio je niz zahtjeva Deklaracije o ljudskim pravima kao nespojive s katoličkom vjerom.

Upao bi u simplicitizam onaj tko bi smatrao da je »nepopustljivost papa Pija VI, *Grgura XVI* i *Pija IX* tradicionalni stav Crkve par excellence«. ³ Da možemo shvatiti točno značenje spomenutih dokumenata moramo držati na umu neke konkretne prilike vremena u kojima su ti dokumenti nastali. To je vrijeme Francuske revolucije 1789, kao i vrijeme nakon Revolucije, te borba za ujedinjenje Italije.

Francuska revolucija nije bila prvenstveno usmjerena protiv Crkve, religije i klera,⁴ ali budući da je Katolička crkva u Francuskoj bila državna crkva snagom konkordata iz godine 1516. ispalo je tako da je Revolucija rušeći »l'ancien régime« brzo pokazala i svoja anticrkvena nagnuća. Slobodarska agitacija Revolucije veličala je potpunu odvojenost Crkve i Države čime se počeo rušiti poredak u Francuskoj koji je stoljećima postojano trajao. Nastala je opasnost da se francuska Crkva

² Knut WALF, »*Die Menschenrechte in der Katholischen Kirche*«, in »*Diakonia*«, Heft 6/1974, S. 376.

³ Régis-Claude GEREST, »*La liberté religieuse dans la conscience de l'Eglise*«, u »*Lumière et vie*«, 69/1964, p. 5.

⁴ L. J. ROGIER, »*Le siècle des lumières et la Révolution*«, u »*Nouvelle Histoire de l'Eglise*«, t. IV, Editions du Seuil, Paris, 1966, p. 162.

pretvori u nacionalnu crkvu odsječenu od Rima. Naglašavanje apsolutne slobode bez granica vodilo je nijekanju Boga da bi se afirmirala sloboda čovjeka. Slobodarske ideje shvaćale su se kao sredstvo borbe protiv Crkve i služile su kao izgovor pritiska na vjernike.

Revolucija je imala svoj odjek i u Italiji, pogotovo u pokretu za nacionalno ujedinjenje. Glavna snaga pokreta bila je stranka »Mlada Italija« (osnovana 1831) čiji je vođa bio Giuseppe Mazzini, revolucionarac i protivnik Crkve. Program pokreta za ujedinjenje bio je obaranje svih »tirana«, pogotovo obaranje Papinske države i papinskog suvereniteta. Kad je propala ideja o federaciji talijanskih država pod papinskim vodstvom, protupapinska agitacija se sve više pojačavala. Niti Cavourova lozinka »slobodna Crkva u slobodnoj državi« nije izbjegla povrede prava i slobode Crkve. A kad je konačno bila potpuno osvojena Papinska država (Rim zajedno s Vatikanom zauzet je 20. rujna 1870) Pijo IX je kaznio izopćenjem sve sudionike u rušenju Papinske države. Sukob između Pape i talijanske države i dalje se zaoštravao i nije ga ublažio niti tzv. »legge delle garantigge« od 13. svibnja 1871. godine.

U tom nemirnom vrtlogu zbivanja teško je bilo razlikovati ono što je promicalo pravu slobodu od onoga što je slobodu nijekalo i uništavalo.

Lav XIII, »liberalni papa«, u svojim enciklikama »Immortale Dei« (1885) i »Libertas praestantissimum« (1888) pozitivno iznosi prava čovjeka, osobito čini opsežnu sintezu o slobodi: društvo mora pogodovati punom razvitku osobe, a to čovjek ne može postići ako ne može slobodno ostvarivati svoju volju. Zato treba čovjekovu slobodu poštovati i promicati.

Pijo XI nastavlja u istom smjeru, a tek *Pijo XII* potpuno pozitivno ocjenjuje zahtjeve građanskih revolucija 18. i 19. stoljeća. Treba spomenuti osobito njegov božićni govor 1942. godine⁵ i nagovor »Ci riesce«, 6. prosinca 1953. godine.⁶ Budući da je to bilo vrijeme rata, kada su osnovna ljudska prava bila ugrožena i gažena, razumljivo nam je da je Pijo XII upozoravao i pozivao državne vlasti da poštivaju i promiču ljudska prava. Radi takve historijske situacije Pijo XII nije naglašavao da se to isto tiče i Crkve.

To je jasno istaknuo *II. Vatikanski sabor* u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*: »Snagom, dakle, Evandjelja, koje joj je povjereno, Crkva proglašuje čovječja prava te priznaje i uvelike cijeni dinamizam kojim se u današnje vrijeme ta prava posvuda promiču«.⁷

Ivan XXIII (1958—1963) u enciklici »Pacem in terris«, 11. travnja 1963. godine najpotpunije je ipak iznio stav Crkve prema čovjekovim pravima. Čovjek je dužan da teži Bogu svojim slobodnim djelovanjem razvijajući tako svoje sposobnosti po zahtjevima Božjeg zakona. Radi toga čovjek mora imati sposobnosti i sredstva na raspolaganju da bi mogao potpuno razviti svoju osobnost. To su naravna prava čovjekova koja nisu ovisna o ljudskoj volji, nego su izravno od Boga. Zato ih nikakva ljudska volja ne može niti stvoriti, niti oduzeti: ni Država, ni običaji, ni pozitivni ljudski zakoni. Oni ih samo mogu i moraju priznati

⁵ AAS, 35/1943, p. 9—24.

⁶ AAS, 45/1953, p. 794—802.

⁷ *Gaudium et spes*, br. 41. t. 3.

i poštivati. Ivan XXIII nabraja ta osnovna čovječja prava: pravo na opstanak i dostojan život, pravo gledom na čudoredne i kulturne vrednote, pravo na štovanje Boga prema zahtjevima ispravne savjesti, pravo na slobodan izbor zvanja, gospodarska prava, pravo zbora i udruživanja, pravo na seljenje i politička prava.⁸

Evanđelje i osnovna čovjekova prava

Ljudska je egzistencija od svojih početaka društvena. Društvena je sredina neophodna da se u djetetu probudi svijest o samom sebi. Za tu svijest jednom probuđenu društvena sredina ne gubi važnost, iako se dogodila korjenita promjena u egzistenciji: čovjek počinje tražiti smisao društvenih odnosa, ali što je još važnije čovjek u osobnoj odgovornosti izgrađuje i stvara društvene odnose. To je čovjekovo poslanje koje on izvršuje odgovarajući zahtjevima »zajedničkog dobra« skupina kojima pripada. Zajedničko dobro možemo zato definirati kao »skup zahtjeva života u društvu«.⁹

Svaki oblik društvenosti prije svega uključuje koegzistenciju osoba, ali i kooperaciju ili kolaboraciju bez koje se ne mogu ostvariti kulturalne vrednote. Zatim nužno uključuje i koparticipaciju na plodovima kolaboracije. »Dakle zajedničko je dobro skup zahtjeva koegzistencije, kolaboracije i koparticipacije«.¹⁰

Mnogovrsni i mnogobrojni su oblici koegzistencije, počevši od osnovnog oblika obitelji pa sve do društva ujedinjenog u istom režimu i granicama jedne države. Važno je uočiti da koegzistencija zahvaća sve više čitavo čovječanstvo. Ako je koegzistencija nužni povijesni proces i zahtjev vremena, onda nam se nameće pitanje: u čemu se sastoji moralni temelj svake koegzistencije među ljudima?

Dijalog među ljudima otkriva nam drugost osobe. Otkriva nam da je druga osoba isto to što sam i ja: alter ego, osoba koja misli, osjeća, slobodna je, odgovorna. Koegzistencija, ili naše biti-s-drugima ima za nas temeljno značenje: drugi nije sredstvo, kao što su objekti u svijetu; drugi je subjekt, osoba, meni sličan, moj bližnji.

Koegzistencija nam otkriva ne samo temeljnu jednakost svake osobe, nego nam ističe također i izvornost (originalnost) svakog pojedinca. Naša shvaćanja, naši osjećaji, naši stavovi i naše reakcije veoma se razlikuju od osobe do osobe. A to potvrđuje činjenicu da je svaka osoba jedna izvornost, pojedinačna i nezamjenjiva subjektivnost.

Odistinski radi se o tome da možemo ostvariti ljubav, što možemo jedino ako priznamo i razvijamo potpuni smisao naših odnosa s drugima.

Nema sumnje da nam ljubav nudi bogatu raznovrsnost koegzistencije. Stupnjevanje je beskonačno i bezgranično: kao što je bračna ljubav, ljubav zaručnika, ljubav roditelja i djece, prijateljska ljubav, lju-

⁸ AAS, 55/1963, p. 257—304. Hrvatski prijevod u: Prilog »Bogoslovske smotres«, 2/1964. Osnovna ljudska prava nabrojena su u brojevima 11—27. A u brojevima 143—145 Ivan XXIII izričito hvali »Opću povelju o čovjekovim pravima« Ujedinjenih Naroda od 10. prosinca 1948. godine koju »valja smatrati kao korak i prilaz k uspostavi pravno-političkog uređenja svesvjetske zajednice.«

⁹ Louis JANSSENS, *Liberté de conscience et liberté religieuse*, Desclé de Brouwer, Paris, 1964, p. 118.

¹⁰ L. JANSSENS, *op. cit.*, p. 118.

bav prema bližnjemu, ljubav prema onima koji pate i trpe, itd. Ali u svim oblicima ljubavi, unatoč različitim načinima i stupnjevima, postoji bitnost bez koje je ljubav nemoguća, a to je stav, spremnost, da drugoga cijenimo i vrednujemo kao osobu. To je srž i temelj onoga kad kažemo da čovjeka priznamo kao čovjeka. Temelj svake ljubavi ne može biti ništa drugo osim dubokog poštivanja drugoga kao izvorne osobnosti.

Drugi temelj koegzistencije jest spremnost i želja unaprijediti drugoga. Slijedeći Aristotela sv. Toma Akvinski kaže da ljubiti drugoga znači željeti mu dobro, *amare est velle bonum alicui*. Ali ljubav je stvarna u toliko u koliko nastoji i radi oko toga da se drugi usavršuje i raste u dobru: *amor quo amatur aliquid ut ei sit bonum*.

Upravo ove temelje ljubavi nalazimo usavršene u kršćanskoj objavi. Krist oživljava zahtjeve ljubavi čisto na ljudskoj razini kad zapovijeda: »Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga« (Mt 22, 39). On sam tumači sadržaj te zapovijedi kad zahtijeva da kršćane u životu vodi ljubav: »Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima« (Mt 7, 12).

Bez sumnje mi ćemo naći nekršćane, pojedince kao i čitave skupine, kojima je to temeljno pravilo života, pa u tome vidimo prvo načelo prirodnog zakona. Kršćanska objava to ne želi nijekati, niti hoće na mjesto toga nešto drugo nadomjestiti, ali opet se ne želi omeđiti ljudskim zahtjevima ljubavi prema bližnjemu. Gospodin je izrazio i teološku dimenziju ljubavi: »Novu vam zapovijed dajem: Ljubite jedan drugoga; kao što sam ja ljubio vas, ljubite i vi jedan drugoga« (Iv 13, 34). Bratska ljubav, znači, postaje nova zapovijed, vlastita Kristu. Ona je novost u toliko, koliko je nasljedovanje ljubavi Kristove, koliko će je kršćanin ostvariti u životu. A ipak to je zahtjev Duha Kristova, »jer je ljubav Božja izlivena u našim srcima po Duhu Svetomu koji nam je dan« (Rim 5, 5).

Ako odistinski sudjelujemo na ljubavi Kristovoj, onda ćemo lako ostvariti i oprostjenje i pomirenje. Sv. Pavao dao je sažetak zahtjeva ljubavi: »Ne žalostite Duha Svetoga Božjega, kojim ste zapečaćeni za dan otkupljenja! Nasljedujte Boga, budući da ste ljubljena djeca, i živite u ljubavi kao što je i Krist vas ljubio i predao samoga sebe za nas« (Ef 30, 5; 5, 1—2).

Ako je ljubav bitni temelj ljudske koegzistencije, onda ona mora određivati i naše odnose s drugima. Prije svega ljubav uključuje sklonost kojom cijenimo i vrednujemo drugoga u njegovu dostojanstvu osobe. Ali ljubav zahtijeva također i želju da se drugog unaprijedi i da sve više živi kao čovjek, kako to zahtijeva dostojanstvo osobe.

Međutim sama ljubav nije dovoljna da ravna ljudsku koegzistenciju. Za to je potreban i juridički red sa svojim strukturama i svojim sankcijama. Potreban je autoritet, ali ne takav koji će slijediti samo slovo, nego će prije svega slijediti duh. A kad se radi o autoritetu u Crkvi, onda pogotovo on neće priječiti ostvarivanje osnovnih prava koja čovjeku pripadaju, nego će ih poštivati i razvijati.

Zahtjev kolaboracije. Da možemo izgrađivati svijet nužno nam je potrebna raznolikost vrednota, kao što su ekonomska dobra, znanost, tehnika, umjetnost ... Jedna osoba sama nije dostatna da izgradi sva

dobra potrebna za svoj razvitak i ostvarenje, jer je na razne načine ograničena. Ali nije ta ograničenost jedini razlog kolaboracije. Već sam spomenuo da je svaka osoba jedna izvornost. Svaka osoba posjeduje neke ljudske kvalitete, iako su i one ograničene. Ali baš ta raznolikost zahtijeva uzajamnu pomoć i dopunjavanje. Jer izvornost svake osobe ne otkriva samo činjenicu ograničenosti, nego otkriva i to da je svaki od nas ograničen na jedan izvjestan način. Svi se mi razlikujemo po sastavu, temperamentu, sposobnostima, sklonostima, krepostima, nedostacima itd. A sve to upravo sačinjava jedinstvenost osobnosti s posebnim karakterom. Baš ta raznolikost osposobljuje nas da dopunjujemo druge i da od drugih budemo dopunjeni. Zahvaljujući toj raznolikosti prisiljeni smo, ali i pozvani, da u suradnji izgrađujemo zajedničko dobro. Zvuči paradoksalno, ali istinito: ono što nas ujedinjuje u društvenom životu, nije toliko ono što nam je zajedničko, nego ono što nas luči i razlikuje. Priznavanje te raznolikosti jest temeljni uvjet i kolaboracije među ljudima jer je upravo u tome izvor njezina bogatstva. Bez toga mi nećemo biti sposobni zanimati se za prave ljudske vrednote.

Zahtjev koparticipacije. Najelementarnija pravda zahtijeva da oni koji su doprinijeli izgradnji zajedničkog dobra sudjeluju i na njegovim plodovima. Time je omogućeno da oni koji su sudjelovali u kolaboraciji dođu do onih dobara koja su im potrebna za život i za izgradnju osobnosti. Naizmjeničnost darivanja i primanja temeljni je zakon društvenog života. Onaj koji je spreman da prema svojim sposobnostima pridonese ostvarenju vrednota, isto tako je potreban usavršavanja od drugih.

Ako ljudi budu toga svjesni i s tom sviješću izgrađivali zajedničko dobro, onda će se i društveni napredak sastojati upravo u onom što on i jest: osigurati svima pristup osnovnim, ili životnim, dobrima bez kojih ni jedan čovjek ne može normalno razviti svoju osobnost.

Autoritet koji je odgovoran da bdije nad zajedničkim dobrom ima prvotnu zadaću baš u tome da udovoljava zahtjevima koparticipacije i da u tu svrhu poduzme sve nužne i korisne mjere da se koparticipacija na zajedničkom dobru i ostvaruje.

Crkva i osnovna čovjekova prava

Mi kršćani vjerujemo da je naša religija objavljena i nadnaravna; tj. božanska po svom podrijetlu i svom sadržaju. Parafrazirajući tekst sv. Pavla iz poslanice Titu 3, 3—7 svi mi dolazimo od Oca, po Sinu, u Duhu Svetomu. Otac je ljubav (agápe) i ta ljubav se očitovala u ovom svijetu na vidljiv, osjetljiv i opipljiv način u utjelovljenju vlastitog Božjeg Sina (1 Iv 4, 8—10) i u njegovoj smrti za nas grešnike i neprijatelje Božje (Rim 5, 6—11). Svi smo mi, dakle, proizašli iz Božje inicijative. Sin je posrednik jer Otac po njemu sve priopćava. Po tome što je Bog postao čovjek, Sin je sakrament, vidljivi i djelatni znak čijim je posredstvom ljubav došla na svijet. Taj sakrament se produžuje u Crkvi koju je on sam ustanovio i koja je sama sakrament, vidljivi i djelatni znak po kojemu se ljubav Očeva mora rasprostirati i napredovati u nama i po nama, da bi objava Božja dostigla svoj puni trijumf, da Otac bude sve u svemu (1 Kor 15, 20—28).

Po Kristu smo postali sinovi Oca i u svojim molitvama imamo pravo zvati ga »Oče!« (Rim 8, 14—15). Po Duhu njegovu koji nam je dan on prebiva u nama i on nas vodi (Rim 8, 9,14); on čini da donosimo plodove kršćanskog življenja u ljubavi (Gal 5, 22—25; 1 Kor 13, 4—8); on nam pomaže da prihvatimo Evanđelje (1 Kor 2, 4—5). Svi mi živimo u Duhu Svetom, počeli našeg kršćanskog življenja, duši Crkve.

Te božanske stvarnosti upravljaju sve naše bivanje u svijetu s drugima. Iako smo smješani s drugima u svijetu, naše stavove i naše vladanje moraju određivati prave, vječne vrednote uz koje smo privezani. Konkretno: zahtjevi ljubavi Očeve u kojoj sudjelujemo, poslanje Crkve koje je Krist precizirao, imperativ kršćanskog življenja koji nam Duh Božji pripocuje sačinjavaju normu naše religiozne egzistencije i odlučujući kriterij u našim odnosima s drugima, bilo da oni dijele s nama isto religiozno uvjerenje ili ne.

Crkva koja ima dužnost i poslanje da naviješta Radosnu vijest Kristovu zanjekala bi samu sebe kad bi se oglušila na vapaje progonjenih i potlačenih. Ali borba protiv nepravde i uopće borba za osnovna ljudska prava ne sastoji se u ponavljanju Isusove izreke: »Blago progonjenima zbog pravедnosti jer je njihovo kraljevstvo nebesko« (Mt 5, 10). Kad su starozavjetni proroci imali smjelosti opomenuti vlastodršce svog vremena i javno ih kritizirati zbog zatiranja čovjekovih osnovnih prava, kad je Krist Isus žigosao lažnu sigurnost onih koji su imali političku i ekonomsku moć i činili nepravdu, kako bi se Crkva Kristova mogla odreći tog svog poslanja, koje je poslanje samog Isusa Krista?

Crkva zna iz vlastitog iskustva da je poslanje promicanja čovjekovih prava u svijetu obvezuje na stalno ispitivanje i neprestano čišćenje vlastitog života, vlastitog zakonodavstva, vlastitih planova i akcija. Već je sinoda 1971. godine jasno izrekla načelo: »Svatko tko bi se usudio govoriti o pravdi, taj se prije svega mora pojaviti kao pravedan«. To je sinoda 1971. godine postavila kao program Crkve, a evo sinoda 1974. godine nastavlja istim smjerom.

Pomirenje i evangelizacija nisu mogući ako Crkva ne bude slijedila program koji je sebi postavila. Ali slijediti ga ne samo teoretski, nego pogotovo praktično. U tom kako i koliko bude poštivala i razvijala osnovna ljudska prava očitovat će se i njezina vjerodostojnost: da je odistinski Crkva Kristova.